



# Emelkedő zuhanás

## Az emberi élet két felének lelkiisége

Talán nem minden olvasó emlékszik vissza kapásból, hogy ezt az izgalmasan kifejező szókapcsolatot – „emelkedő zuhanás” – **Richard Rohr** *Falling Upward* (kb. „felfelé esés”) című könyve magyar kiadásának címeül Pilinszky János *Egyenes labirintus* című verséből kölcsönözték. Richard Rohr e talányos címmel az emberi érés folyamatának kettős arcát tárja elénk: fogyatkozó életerő és lehetőségek egyfelől, ugyanakkor kitáruló lelki-szellemi távlatok befogadásának esélye másfelől.

Nem vagyok a szerző teljes munkásságának jó ismerője. Ez a könyve azért áll mégis közel hozzám, mert több helyütt saját átélt tapasztalatomra rimel: azzal biztat, hogy élményeim nem vagyok egyedül, sőt évtizedes belső átalakulásom rögzös útja talán a valódi érés felé tett lépésekké is válhat.

Az emberi életet a szerző – végső leegyszerűsítéssel – mindössze két részre osztja.

Az első életszakasz feladata önazonosságunk kialakítása és védelmezése, a „megkapaszkodás” a világban választott, kiharcolt helyünkön, „vagy-vagy” döntések sorozatában – helytállás és szolgálat az élet minden területén. Úgy gondolhatjuk, hogy mindebben szüntelenül van feladat, sohasem mondhatjuk, hogy már elértük a választott értéink szerinti tökéletességet, ez az önnevelés és küzdelem mindhaláláig szóló életprogram.

A könyv kulcsüzenete az, hogy ez nem elég. A szerző úgy véli, hogy az egyéni emberi érés szempontjából az egész első szakasz csak a kereteket teremti meg, ennek során alakul ki bennünk az az „edény”, amely valóban sajátunk (mi magunk vagyunk), amely megfelelően teherbíró és ugyanakkor nyitott, ezután kezdődhet *életünk második fele*, annak őszinte felvetése, hogy végül is mi legyen az edény tartalma. Ekkor következik eddigi vélekedéseink őszinte megkérdőjelezése, a kétségessé vált, nem teljesen hiteles tartalmak elengedése és a tágabb ölelésű befogadás időszaka, immár az „is-is” állásfoglalások jegyében.

Sokan vannak – a szerző szerint ők vannak többen –, akik nem is jutnak el a második szakaszba, mert megkötözi őket addigi döntéseik sorozata, kialakult helyzetük, hírük, pozíciójuk, a rájuk hallgató többiek ítélete. Annyira hűségesegek maradnak életük első szakaszának megharcolt döntéseihez és helytállásához, hogy ez megakadályozza további érésüket, emberi, spirituális kiteljesedésük végső soron félbe is marad. Nemcsak személyek, hanem szervezetek, intézmények, egyházak is áldozatul eshetnek ennek a lelki megmerevedésnek.

telre az „örök áramlásban”. Az ember lényegét az Alkotó alapvetően jó ajándékának tekinti, az ember helyes útja ennek a jónak megtalálása, kibontakoztatása és szabad visszaadása a világnak és Istennek, szeretettel és szolgálattal. Úgy véli, aki megreked élete első felében, az nem járja végig a maga teljességében ezt az utat.

Botlásainkat, kudarcainkat, szenvedéseinket olyan nyersanyagokként mutatja be, amelyek valóban szükségesek a továbblépéshez, nem spórolhatók meg. A tökéletességre törekvő helyett a természetes jóságot ajánlja,

mert a tökéletesség illúziója akár csapdává is lehet, amely megakadályozhatja az egészséges növekedést. A természetben is felismerhetjük azt a „mintázatot”, amelynek során az őszi és téli hanyatlás után a tavasz újjaszületést hoz, a szerző megfogalmazásában: „a lefelé vezető út vezet felfelé”. Túlzott ragaszkodásunk a sikerhez és a hibák mindenáron való elkerüléséhez megakadályozhatja életünk kibontakozását, gyakran azok zárnak be a legikább, akik túl gazdagok vagy túl vallásosak.

### „Az árnyak országa”

Engem megszólított az a fejezet, amelyik azzal foglalkozik, hogy életünk második szakaszában nem halogathatjuk tovább a saját belső árnyékunkkal való szembenézést. Azok a tulajdonságaink jelennek meg így, amelyeket még magunk előtt is legszívesebben elrejtjünk, letagadnánk. Logikusnak találok azt a gondolatot, hogy ha egyszer életünk második szakaszában fokozatosan elveszíti addigi jelentőségét az a kép, amelyet életünk első szakaszában – önmagunkban és a környezetünkben – gondosan felépítettünk magunkról, és védelmeztünk, akkor itt az ideje, hogy szóba álljunk a bennünk igencsak meglévő árnyékával is. Ennek konkrét vonásaira ráirányíthatják figyelmünket ellenőrizetlenül, oda nem illő módon és intenzitással feltörő érzelmeink, haragunk, félelmeink, esetleg fájdalomunk és szégyenkezésünk.

Pilinszky János

### *Egyenes labirintus*

*Milyen lesz az a visszaröpülés,  
amiről csak hasonlatok beszélnek,  
olyanfélék, hogy oltár, szentély,  
kézfogás, visszatérés, ölelés,  
fűben, fák alatt megterített asztal,  
hol nincs első és nincs utolsó vendég,  
végül is milyen lesz, milyen lesz  
e nyitott szárnyú emelkedő zuhanás,  
visszahullás a fókusz lángoló  
közös fészkébe? – nem tudom,  
és mégis, hogyha valamit tudok,  
hát ezt tudom, e forró folyosót,  
e nyílegyenes labirintust, melyben  
mind tömöttebb és mind tömöttebb  
és egyre szabadabb a tény, hogy röpülünk.*

Életkorunktól függetlenül érdemes elkísérnünk ezt a tapasztalt lelkiüzetet erre a gondolati utazásra, hogy elkerüljük a nem kívánt megcsontosodást és az ebből gyakran következő időskori megkeseredést, ehelyett fedezzük fel életünk következő szakaszának „második egyszerűségét”, hogy részesei lehessünk a ránk is váró „derős, ragyogó szomorúságnak”.

Először van a bukás, azután a talpra állás.

„Mindkettő Isten kegyelmének köszönhető.” – idézi Rohr atya mottóként Norwichi Juliannát. Könyve elején meghívja olvasóit „egy további útra”: „Igaz Énünk” felismerésére és visszaadására, „belső ujjlenyomatunk” megörzésére szólít fel, részvé-

## A „nagy kép”

Nem biztos, hogy minden képet, amelyet a szerző az én bőrtömbjéből kiszabadítandó ember, a mindenség, a közösségek, a vallások Istenhez és egymáshoz való viszonyának megjelenítésére használ, minden olvasó a magáénak fog érezni, én is meglehetősen színesnek találok Rohr atya szemléletét.

Ez az ábrázolási sokoldalúság, azt hiszem, mégis jól szolgálja az írás fő célját, és talán tényleg sok olyan olvasója lesz, akit valamelyik megfogalmazása végül is személyesen megszólít, megadva neki is a szükséges új nézőpontot, segítve az új felismerést, lendületet ajándékozva a továbblépéshez.

A könyvvel kapcsolatos tengerentúli világhálós naplóbejegyzések kö-

zött lapozgatva azt tapasztaltam, hogy a könyv általában igazán meleg fogadtatásra talált, többen számoltak be arról, hogy a könyv fontossá vált számukra, és barátaiknak is jó szívvel ajánlják és ajándékozzák. Magam is úgy gondolom, érdemes kézbe venni, és megszívlelni lényegi üzenetét.

Tegzes István

## Richard Rohr világhálós naplóbejegyzése 2012. július 18-án

(<http://richardrohr.wordpress.com/tag/falling-upward/>)

Ahogy idősödöm, egyre több és több olyan emberrel találkozom az élet valamennyi területén, akik, mintegy csapdába esve, szabadságuktól megfosztottnak tűnnek. Úgy látszik, képtelenek hozzáigazodni a bennük kibontakozó igazsághoz. Az ár egyszerűen túl drága, ezért választják a biztonságot a becsületesség helyett. Az ismerőseim között látok olyan püspököket, papokat és lelkészeket, akik a őszinteség intim pillanataiban megvallják, hogy ebben vagy abban nem hisznek többé, de úgy kell tenniük, mintha hinnének, hogy hűségesekek legyenek ahhoz a személyhez, akit felépítettek és megvalósítottak magukban életük első 40-50 éve során. Egy idő elteltével talán úgy vélik, *valóban* hiszik, de lelkesedésük, elkötelezettségük és örömük megfogyatkozása megmutatja, hogy mégsem. Sokkal könnyebb kész formulákat ismételnünk, és ezekkel sarokba szorítva tar-

tanunk a többieket – és a saját lelkünket. Azt mondhatnám, ez a jelenség az általános, nem a kivétel, legalábbis az egyházban. Oly sokan élnek ilyen tudathasadásban. És miért ne lennének meghasonlottak? Valójában látnivaló, hogy meg lehet jósolni: Isten misztériuma feltárul, és mindig új lépésekre vezet bennünket. Ha mélyre ásol, a felismert igazság őszinte kimondása ettől kezdve túl sokba kerül. Képzeld el, hány embert fogsz kiábrándítani! Meg fogják kérdőjelezni az állásodat és a saját magadról kialakított képedet. Ráadásul ez olyan, mintha egész eddigi életedet kihajítanád az ablakon, beismerve, hogy egy csomó dolog tévedés volt. Dehát ez van, ha egyszer mindnyájan szüntelenül növekedünk. **AZ ÉRETTSÉG FELÉ TETT LÉPÉSEK SZÜKSÉGSZERŰEN ÉRETELENEK.**

Ne kapaszkodj túl erősen életed első felének rítusaiba, különben sohasem

jutsz el életed második felébe – legalábbis spirituális értelemben nem.

Mindez világosabbá vált számomra sok kérlelhetetlenül őszinte beszélgetés során, amelyet az Emelkedő zuhanás – Az emberi élet két felének lelkiisége – megjelenése óta idősebb emberekkel folytattam. Igen, szükséges, hogy megfogalmazzuk életprogramunkat. Nincs más választásunk, de ne tegyük ezt túl nyilvánossá, túl bizonyossá és meghatározottá, mert könnyen egyszer s mindenkorra csapdába találhatjuk magunkat, védelmezve egy éretlen és védhetlen álláspontot. Talán ez lehet az, amit Jézus így fejezett ki: „aki meg nem hal önmagának...”?

Ugyanez természetesen a politikusokra és közszereplőkre is igaz. Sok politikusunk jobban igyekszik lojális demokratának vagy republikánusnak lenni, mint saját emberi tapasztalatához őszintén hűségeseknek maradni. A látszat túl sokszor győzi le a lényegét.

## A kioltott fény, avagy a felejtésre ítélt világvallás

„Minden út, ha szándékunk jó hozzá,  
bennünket az Istenhez vezérel.  
Járja azért híven, ki-ki a maga útját!”

Aveszta, Jasna 43 (ford. Zajti Ferenc)

Volt egyszer, hol nem volt, a válságoktól felkorbácsolt globalizált világ idegbajos lüktetésén túl, volt tehát hat magyar tudósember, aki gondolt egy merészet és nagyot: szabad időt és fáradságot nem kímélve, eredeti nyelveikről lefordította a manicheizmus legfontosabb belső és külső forrásait.

A szerzők – Déri Balázs, Hasznos Andrea, Kara György, Kósa Gábor, Simon Róbert és Simonné Pesthy Monika – ezen összefoglaló műve (*Máni és a fény vallása – a manicheizmus forrásai*, Szerk. Simon Róbert és S. Pesthy Monika, Corvina, 2011) „alighanem az első és utolsó *kairosz* pillanatában jelenhetett meg: a megfelelően kommentált – mindig az eredeti nyelvből készült – fordítások nyolc nyelvből készültek (kínai, ujjur, középperzsa, kopt, arab, szír, görög és latin); ilyen szakembergárda lét-

rejítte és együttműködése a könyvkultúra, a felsőoktatás és egyáltalán a kultúra megdöbbenően gyors, a hajszálgyökerekig ható lepusztulása miatt a jövőben teljesen elképzelhetetlen” (6. o.).

Máni, akinek az életét keretbe fogó dátumait – a többi vallásalapítóval ellentétben – egészen pontosan ismerjük (216. április 14. – 277. február 26.), a Perzsa Birodalom területén, valószínűleg Babilóniában született. Családja mindkét szülője révén iráni eredetű, lehetséges, hogy édesanyja párthus hercegi család sarja. Annyi bizonyosnak tekinthető, hogy édesapja egy *elkasaita* újrakeresztelő csoport vezetője volt, és Máni egészen kitisztításáig, vagyis 25 éves koráig ebben a közösségben élt. Közben – bevallása szerint – két ízben isteni elhívásban lett része: 12, majd 24 éves korában. Ez utóbbi alkalommal engedélyt

kapott az Isten által számára kinyilatkoztatott tanok hirdetésére, amit azonnal meg is kezdett. Ez igen hamar kiváltotta az újkeresztelők csoportból való kizárását, amelyet követően nekilátott tanait írásba foglalni és e tanok alapján álló egyházat szervezni. „Utolsó” prófétának tekintette magát (mint később Mohamed), Zarathusztra, Buddha és Jézus követőjének, és tanait kiteljesítőjének. Ennek megfelelően minél szélesebb körben akarta elterjeszteni missziós vallását. Stratégiájának kulcsa (és halála után a követőié is) első lépésben az uralkodó csoportok megnyerése volt. Így jutott el I. Sáhpurhoz, a párthusok országglását megdőntő és magát iráni nemzeti uralkodóháznak (az akhaimenidák követőinek) tekintő szászánida dinasztia második uralkodójához. Sáhpur – akárcsak a szászánidákat megelőző, ugyancsak zoroasztriánus párthus királyok – toleránsan viseltetett a más vallásúak iránt. Máni elnyerte az uralkodó kegyeit, s ezután annak kíséretében utazott, „hirdetve az élet szavát... Perzsiában, a párthusok országában... és a Római Birodalom provinciáinak határaiig” (125. o.). Térítő útjain „több (kisebb) királyt és fejedelmet megtérített, így Perózt is, ... aki Sáhpur fivére volt” (396. o.). Sáhpur utódja, I. Bahrám azonban, feltehetően a zoroasztriánus főpap, Kirdir befolyására üldözni kezdte az eretnekségnek tekintett manicheus vallást és egyházat, ennek fejét pedig börtönbe záratta. A börtönben „három, egyenkint 25 kg-os láncot tettek a kezére, hármat a lábára és egyet a nyakára, amiket 26 napig viselt” (397. o.), majd meghalt. Halála után, II. Bahrámtól kezdve (276-293) a királyi hatalom egyre inkább összefonódott a zoroasztriánus papsággal, majd II. Sáhpur hosszú uralkodása idején (309-379) a zoroasztriánizmus a birodalom hivatalos vallása lett, ami a manicheizmus kíméletlen üldözésével járt (a vallásalapító Zarathusztra szándékaival szöges ellentétben, ld. a mottót). Mivel ekkor a nyugati terjeszkedés kapui mindinkább bezáródtak, a manicheizmus kezdett szisztematikusan kelet felé terjeszkedni” (398. o.).

A manicheista tanítás keresztény (kizárólag újszövetségi), zoroasztriánus és buddhista elemekből merít, lényegét tekintve „gnosztikus vallás, vagyis a megváltó tudást állítja középpontba ... azzal a céllal, hogy elindítsa a megváltás folyamatát” (400. o.). Mitológiája két őselvet különít el: a Fényt és a Sötétséget – s ez a dualizmus radikális, eltérően például a Zarathusztra-vallástól, amelyben a Fény az alapprincipium, s ez teremti a Sötétséget mint saját árnyékát. A két birodalom kezdetben (az első időszakban) nem áll kapcsolatban egymással, de határosak. Később (ez indítja el a második korszakot, a „történelmet”) a nyugtalan, aktív Sötétségben feltámad az irigység a fénybirodalomra, és megtámadja azt. Az egyébként passzív Fény ekkor, védekezésképpen, megteremti az ember ideáját, akit elküld, hogy megvívjon a Sötétség erőivel. A Sötétség „arkhónjai” csapdába ejtik az Első Embert. Ekkor kezdődik a harc a fénymagok visszamenekítéséért. Ennek része az anyagi világ megteremtése is – az anyag azonban eleve sötét természetű, megvetendő, a fénylényeknek átmenetileg szükséges burka, amelyre a megtisztuló fénymagoknak már nem lesz szükségük. A harcba utolsóként belépő küldött a Fény-Jézus. „Ő minden későbbi apostol atyja: az ő – megváltást célzó – üzenetük jut el minden ember lelkébe... A maga eredetét

felismerő lélek elhagyhatja testi börtönét. Aki erre nem képes, az újjászületik a földi életre, amíg vagy elnyeri egyszer a megváltást, vagy a végítéletkor, az 1468 évig tartó végső világégésben a Sötétség részeként a Bólosz [a Pokol] örökös elzártóságában marad” (405. o.). A cselekmény harmadik és utolsó fejezete az Apokalipszis és végítélet (Jézus mint király színe előtt), amelynek során minden lehetséges fénymagot felszabadítanak, az anyagi világ elég, majd a Sötétséget hermetikusan elzárják a Bóloszba, újrakezdes lehetősége nélkül.

Máni maga alkotta meg szigorúan hierarchikus egyházszervezetét, amelynek élére önmagát helyezte. Utódait az egyház élén *arkhégoszoknak* nevezték. A hierarchiában alatta helyezkedett el a 12 tanító, 72 püspök, 360 presbiter, valamint a kiválasztottak (*electi*) és a hallgatók (*auditores*) seregei. Az utóbbi két csoportba tartozók életét előírások szabályozták. A meghatározott számú napi imádság mellett a *kiválasztottaknak* „tilos volt hazudni, ölni, húst enni, alkoholt inni, szexuális életet élni és javakat birtokolni” (428. o.), a *hallgatók* feladata pedig a bálványimádás, hazugság, fősvénység, lopás, paráználkodás, ölés, varázslás elutasítása, továbbá nem szabad kételkedniük a vallásban, és lustának lenniük a munkálkodásban – az utóbbin elsősorban a kiválasztottak teljes kiszolgálását kell érteni, de emellett világi tevékenykedés is engedélyezve volt nekik (nem úgy, mint a kiválasztottaknak).

A könyv szemelvényekben nyomon követi a manicheus egyház ázsiai terjeszkedését és üldöztetését. Rendkívül igényes utószavában Simon Róbert tárgyalja, többek között, a manicheizmus ideológiai kapcsolatát a kereszténységgel, a buddhizmussal, a zoroaszterizmussal, valamint a Mánit közvetlenül megelőző *Elkaszi* és *Bardaiszan* tanaival. A manicheus tanok európai kisugárzását – az albigenis, kathar, bogumil mozgalmat – a kötet nem tárgyalja, valószínűleg azért, mert célja a manicheizmus „tisztá” formájának, illetve forrásainak bemutatása volt.

Az egyik legfontosabb manicheus munka, a *Kephalaia* néhány sorával ajánlom a kedves olvasó figyelmébe az ismertetett könyvet (97. o., 19-21.):

„Az új ember ...  
szerezetével, hitével, tökéletességével,  
türelmességével és bölcsességével uralkodik.”

Ellenes J. Zoltán

